

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ-TESTÜLET.

FELELŐS SZERKESZTŐ: Fazakas József.

Belmunkatársak: DR. BARTÓK ISTVÁN, BANYAI ÁRPÁD, DORTSÁK GYULA, DR. FERENCZI ZOLTÁN,
SÓLYOM JÁNOS ÉS ZAJZON DÉNES.

Megjelenik — július és augusztus havát kivéve — havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal. — **Előfizetési ára:** egész évre 3 frt., félévre 1 frt 50 kr. — Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számíttatnak. — Kéziratok nem adatnak vissza.

E közlöny beltartalmát illető közlemények a szerkesztőhöz (Fapiac-tér 6-ik szám.), az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — NAGY KÁLMÁN, községi iskolai igazgató, egyleti pénztárnok czimén — a kiadó hivatalba (Feleki út 1. sz. a.) küldendők.

Gönczy Pálnak

a kolozsmegyei tanító-testülethez küldött levele.

Nem lévén jubileumom rövidre mért óráiban elegendő alkalom arra, hogy mindazoknak személyesen is közönetet mondhassak, kik megjelenésökkel megtiszteltek, e szives kötelességemet ez úton kívánom teljesíteni.

Fogadják az egyesületek és az egyesületek képviselői, valamint az általuk képviselt testületeknek és egyesületeknek tagjai is irántam tanusított, s soha el nem felejthető nagybecsű figyelmökért, őszinte és legszivesebb köszönetemet.

Isten áldását kérve nemzetünk oktatásügyére és annak ügybuzgó munkásaira, tisztelettel maradtam.

Budapesten, 1888-dik év május hó 7-én.

kész szolgálja
Gönczy Pál.

A kolozs-kalotai ev. ref. egyházmegye határozata

A kolozs-kalotai ev. ref. egyházmegye elhatározta, — mint lapunk más helyén látható, — hogy kerületében minden ref. tanító köteles beállani a tankerületi tanító-testületbe; az évi tagsági díjat fizeti az egyházközség, valamint az úti költséget is. Legyenek üdvözölve az új tagok! Legyen elismerés a derék egyházmegyének, mely ezen határozatával nemcsak azt a tényleges közvetlen hasznot biztosította, hogy ezentul ezen egyházmegye területén lehetővé vált, hogy minden tanító részesüljön az egyesületi élet művelő hatásában; hanem egyszersmind olyan elveknek adott kifejezést, melyek az egész hazára nézve fontos következtetések lesznek, ha követésre találhatnak. Az egyik, a mit e határozatból kiolvassunk az, hogy a tanító nem lehet el egyesületi élet nélkül. A törvényhozás még az 1868. 38. t. cz.-ben kimondta a 147. §-ban, hogy „a községi nép- és polgári iskolai tanítók kötelesek minden tankerületben tanító-testületté alakulni.” S bármennyire csodálatos, ezt az egyházak, mint iskola-fenntartók még maig sem vették figyelembe magukra nézve, a mennyiben nem gondoskodtak arról, hogy tanítóik semmi szín alatt ne nélkülözzék a testületi összejövetelekben való részvételt. Ez aztán megis látszik a vidéki felekezeti iskolákon annyira, hogy mint a tanfelügyelői jelentésből látjuk, némely helyen a tanító az iskolát pajtájának nézi s még örvend, ha gyermek nem megy fel, mert legalább

bekötheti belé a borját. Félreértés kikerülése végett, sietünk megjegyezni, hogy vannak a felekezeti iskolák közt igen jók is, melyek a legjobb állami iskolával kiállják a versenyt. Ezeknek teljes elismerés, ezekről nem szólunk.

De ezzel szemben az a tapasztalásunk is meg van, hogy ez többnyire mindig olyan iskoláknál fordul elő, melyeknek tanítói a tanító-testületi értekezleteken meg szoktak jelenni. Nem egy felekezeti iskolával megtörtént, hogy tanítói, kik pedig állami intézetben végeztek, egy vagy más oknál fogva, talán leginkább egy kis kényelemből kivonták magukat azon apró munka alól, mely a gyűlésekre járásból rájuk háromlanék, s szép lassan a visszaesés lejtőjére síklottak. Ha az ilyen elmaradás még a jelzett esetben is megtörténhetik, mennyivel inkább bizonyos az olyan esetekben, mikor a tanítónak alkalmatlan sem volt, hogy tudomást szerezhessen arról, hogy mily fontos tényező a tanításnál a nevelés és módszertan szabályai szerint való eljárás. Ez a félrehuzódás a kolozs-kalotai ref. egyházmegyében többé nem történhetik.

Egy másik elvi kijelentés a szóban levő határozatban az, hogy a felekezeti tanítóknak nem szükséges külön egyesületet alkotni ott, a hol a tankerületi tanító-testület megfelel a czélnek. Véglegesen meg kell szünni immár annak a féltékenykedésnek, mely az állami és községi intézetek keletkezése első éveiben az egyháziak s államiak között felütötte volt a fejét. Nincs semmi ok, a miért féltethetné egyik egyház is a maga tanítóit az államiak befolyásától. A tanító-testületi összejövetelek soha sem foglalkoznak hittani kérdésekkel, nem háborítják senkinek vallásos meggyőződését. Azok a nevelés oktatástani elvek, melyek ott előfordulnak olyan általános lélektani alapokon nyugosznak, melyeket bármely hitfelekezetet hiva igazaknak kell hogy elismerjen. Ezt az elvet a mi tanító-testületünk eddig is követte tényleg, de hivatalosan a kolozs-kalotai ref. egyházmegye fejezte ki először. Vajha követnék e példát a többi hitfelekezetek is. Reméljük, hogy a felekezeti tanítóknak a tanító-testületekben való részvétele közelebb fogja hozni a lelkeseket is a népis-kolához s közülök is többen fognak megfordulni a tanítók gyűlésein. Erre nemcsak azon ismeretekért lenne szükség, melyeket a lelkes a tárgyalásokra viszen. hanem azért is, mert előmozdítja a lelkes és tanító közt a bizalmas viszony kifejlődését. A közös célért való munkásság nyomán felszínre került nemes tulajdonok fokozni fogják az egymás iránti kölcsönös tiszteletet.

A harmadik, a mit a szóban levő határozatból

kiolvashatunk az, hogy a tradíciókra hivatkozás nem ment fel senkit az újabb kötelességek teljesítése alól. Volt idő, hogy az ifjúság nevelése gondját az egyház annyira magáénak tartotta, hogy eszébe sem jutott volna, hogy arról még más valaki is gondoskodhatik. Ebben az időben keletkeztek az egyházi és iskolai célokra tett bőkezű adományozások, melyek ma is virágzó intézeteknek vetettek meg alapját. Eljött azonban az idő, hogy az állam is gondoskodása alá vette a nevelés-oktatást. S most mit látunk? Azt, hogy eljutottunk oda, hogy most már egyesek, egyházi s polgári községek mind az államtól akarnak várni mindent. Az állam építtessen iskolát, tartson benne tanítót s talán éllemezze, ruházza is a növendékeket.

Elismerjük, hogy az államnak a nevelés-oktatás s különösen a népoktatás körül is még sok tenni valója van, sőt azt hisszük, hogy addig meg sem nyughatik, még azt el nem éri, hogy minden községben annyi tanító legyen az iskolában, a hány osztályt képvisel az iskola; de ehhez sok minden kellene. Az áldozatot csak az a nemzedék hozhatja meg, melynek többségét évek során át a mostani hiányos nevelés lassankénti tökéletesítése s fokozatos fejlesztése vagyoni s értelmi tekintetben arra a fokra emeli, a honnan az oktatás áldásos hatását belátni képes lesz. Ezen jövendőnek előkészítését nem lehet teljesen az államra hagyni sehol, de nem különösen nekünk, kikre a külső körülmények évszázadokon keresztül oly súlyosan neheztedek, hogy azok miatt még most is mindig azzal kell foglalkoznunk ma, a mit még tegnap s tegnapelőtt el kellett volna végeznünk. Csak dicsérni lehet tehát az olyan egyházmegyét, melynek vezetői belátják, hogy a hazai nevelés-oktatás fejlesztésére a társadalom minden alakulatának önmagától kell meghozni értelemben s ha kell pénzben az áldozat azon részét, melyet elbirni képes. Mennél gyakrabban foglalkoznak az egyházi hatóságok a népiskolák kérdéseivel, annál több reményünk lehet, hogy jobbra fordul a felekezeti tanítók helyzete nemcsak anyagi tekintetben, hanem az iskolalátogatás s általában a rendfenntartás érdekében is, melynek hiányos volta jelenleg még sok helyen oka a tanítás eredménytelenségének.

A negyedik, a mit a határozat hallgatva bár, de tényleg világosan kijelent, az, hogy a ki kötelességet szab ki, annak gondoskodnia kell arról is, hogy a kötelesség teljesíthető legyen.

E kijelentésből az állam is levonhatja a következtetést. Az a néhány forint, melyet az ország megtakarít az által, hogy elvonták az utazási költség megtérítését a tanítóktól, nem éri meg azt az erkölcsi veszteséget, mely az ebből származó kedvetlenségéből, keserűségéből s valljuk meg az igazat, méltó békétlenkedésből ered.

Egy szegény egyházmegye nem tudja igazságérzetével megegyeztetni, hogy hivatalnokára újabb s éppen kiadásokkal járó kötelességet mérjen a nélkül, hogy annak valami részben való pótlásáról ne gondoskodjék. Mert tudnunk kell, hogy az a gyűlésezés falvakon nemcsak a fuvar költséget vonja maga után, hanem egy részét azon időnek gondnak is, melyre a tanítónak családja fentartásáért egészben szüksége lenne. Sőt a baráti érzés megsértése nélkül kimondhatjuk, hogy bizony egy-egy ilyen összejövétel mindig nemcsak egész figyelmezt, de egész erszényét is igénybe veszi azon tanítónak, kinek szállásán a gyűlésre összejött vendégek megjelennek. Szóval, a legegyszerűbb eljárás mellett is több költségbe kerül ez, mint egyelőre gondolná az ember.

Az a hír terjeng szerte szét, hogy a központban nem szívesen veszik a vidéki hangokat még ha annál na-

gyobb igazságot mondanának is. De ezt mi nem hihetjük, mert erős meggyőződésünk, hogy a kormány férfainak elhatározásait nem a személyes érzékenységek vezetik, hanem azon érdekek, melyek az ország közjává szolgálnak. Itt is elismerjük, hogy jó cél irányozza a kormányt, mikor minden áron segíteni akar a deficiten. De az eszköz el van tévesztve. Aztán a finis sanctificat media sokszor megboszulta már magát, ez itt sem marad el. Tudjuk, hogy a jóslás ellen is lehetne azt a vádat felhozni, hogy az bizonyos tekintetben jelszó. De mi ettől a vádtól nem félünk, mikor kimondjuk, hogy az uti költség megtagadása meg fogja zsibbasztani a tanító-testületek eddigi, valóban hasznos működését, mert a mit mondunk nem jóslás, hanem már is érezhető szomorú tapasztalás. Ezt menteni nem mentjük; de érteni értjük.

A tanító gyűlésekre járás bizonyos neme a megbízásnak, melyet a törvény a szoros értelemben vett kötelességen felül mér a tanítóra.

Az ilyen megbízásnál az állam más hivatalban gondoskodik a költségről s napidíjról. Az osztó igazság s méltányosság követeli, hogy a tanítók se képezzenek kivételt, a mi nemcsak az anyagi veszteségért fáj, hanem azért is, mert érezzük, hogy igazságtalan.

Reméljük, hogy a magas kormány magától belátta már eddig, hogy ez az állapot nem tartható fenn, s rövid időn gondoskodni fog, hogy a tanítók ismét megkapják útiköltségeiket s napidijaikat, a mit nekik különben is törvényesen megerősített alapszabályaik biztosítottak.

Fazakas József.

A hangjegy szerint, vagy a hallás után való énektanításnak van-e helye az elemi népiskolában? *)

Minthogy ez igen érdekes módszertani kérdés keletkezésének története a „Család és Iskola“ című szakfolyóiratunk folyó évi 7. számában körülírottan közölve van, jónak látom azt ez alkalommal teljesen mellőzni s egyenesen a dologra térni.

Mielőtt azonban a föltett kérdésre határozott feleletet adnék, elmondok egyet-mást az elemi népiskolai énektanításra vonatkozó tapasztalataim köréből.

Mint tudjuk, elemi népiskoláinkban az énektanításnak két módja van gyakorlatban: a hangjegy szerint- és a hallás után való tanítás.

A hangjegy szerint való énektanítás újabb keletű, de csak a népoktatási törvény életbeléptetésével vált kötelezővé, míg a másik, a hallás után való tanítás, talán ember emlékezet óta van gyakorlatban.

Mindkét tanítási módnak vannak követői és tevékeny terjesztői.

A hangjegy szerint való tanítást sokan nehéznek s egyáltalában az elemi népiskolában kivihetetlennek tartják, a miért aztán meg sem is kísérlék, hanem ragaszkodnak a már megszokotthoz, mint könnyebbnek látszóhoz.

Nem is igen nagyon lehet csodálkozni ezen, hisz a hallás után való énektanítás, már csak kegyeletes, hosszú múltjáért is figyelmet érdemel annyival inkább, mert csak igen csekély foku előképzettséget s még kevesebb előkészületet igényel; ezen tulajdonságánál fogva pedig igen alkalmas arra, hogy a többi, nehezebb és sok gond-

*) Felolvasás a kolozsmegyei tanítótestület kolozsvári körének, 1888. május 16-án tartott gyűlésén.

dal járó népiskolai tantárgy tanítása mellett ne sokat tördödjünk vele.

Anynyi igaz, hogy a hangjegy szerint való tanítás kellő képzettséget és öntudatos cselekvést igényel, mi a jelen viszonyaink mellett a képezdékben meg is szerezhető, — s így — ki azzal nem bír, vagy annak nem mestere, — ne kezdjen bele, mert minden igyekezete sikertelen marad. De ez így van más népiskolai tantárgygyal is; különbség csak abban lehet, hogy más tárgyak tanítási módszere könnyebben elsajátítható, míg a hangjegy szerint való tanítás nem: a nehézség pedig nem a tárgy természetében, hanem gyakran egyéni képességben rejlik, mert p. o. ki nem tud énekelni, nincs zenehallása, ok nélkül bír a legnemesebb szándokkal, mert azt soha meg nem tanulhatja.

Ez egyetlen és némelyek által tehát le nem győzhető akadályban látom én a hangjegy szerint való énektanítás nehézségét, mert különben igen könnyen lehet azt elemiessé tenni, a tanítás-menetben annyira felaprozni, hogy az, mint bármely népiskolai tantárgy, a tanítás minden fokán, úgy az első korosztályban, valamint az utána következőkben a nevelés-oktatás helyes követelményeinek teljesen megfelel.

Igen, mert a hangjegy szerint való énektanítást, hol azt a tárgy természete megkívánja, p. o. a hanglépcsők gyakorlatánál, a hangok időértékének megértésénél stb. szemléltetni s a hangjegyek, illetőleg kóták iratásával ép oly módon lehet kapcsolatosan tanítani, mint akár az írva-olvasást vagy számtanítást.

A hangjegy szerint való énektanítást változatossá s így vonzóvá is lehet tenni, mert egyszer a hanglépcsők gyakorlásával, máskor meg a hangjegyek írásával, olvasásával vagy éppen gyakorlatok éneklésével lehet a növendékeket elfoglalni.

S míg a gyakorlatok, vagy az ugyanazon hangkörben tanítandó dalok éneklésével foglalkoznak, nemcsak fülök, hanem szemök és kezüik is az ütemveréssel elfoglalva levén, a növendékek nemcsak figyelemre, hanem tevékeny ügyességre is neveltetnek; egyszersmind cselekvésvágyukat is némi részben kielégítve érezvén, keblöket oly édes öröm és megelégedés tölti el, mit arcaikon csak láthatni, de leírni nem lehet.

A hangjegy szerint való tanítást továbbá könnyűvé, a növendékekre nézve csaknem játékszerűvé lehet tenni, mert a gyermekek a kótairást kedves, babramunkának tekintik s mit az iskolában tanultak, otthon is szívesen gyakorolják. Igen természetesnek találják, hogy a mit ők lekötáznak, azt el is tudják énekelni, mert így vannak az írva-olvasás tanulással is; ez által ismét bátorságot, készséget és ügyességet nyernek s némi önállóságra tesznek szert.

Mindezekből látható, hogy a hangjegy szerint való tanítás ép oly helyes és természetes módja az elemi népiskolai énektanításnak, mint az írva-olvasás tanítás az írás és olvasás megtanulásának.

Éppen ezért a növendékek örömmel foglalkoznak vele s tapasztalásból mondhatom, hogy a rajzoláson kívül egyik tantárgy iránt sem mutatnak ily nagy előszeretést és vonalmat.

Igen, de nem így áll a dolog a hallás után való tanításnál, mert azt nem lehet szemléltetővé tenni s így a tanulás nem öntudatos, hanem csak szolgai utánzás. Nem elégíti ki a növendékek cselekvésvágyát, nem nyújt nekik készséget, önállóságot, tevékeny ügyességet, nem lehet változatossá s így vonzóvá tenni; a tanulás alkalmával a növendékek unatkoznak; örömet csak akkor éreznek, ha nagy bajjal megtanulták az éneket.

A hallás után való énektanításnak nincs meg a kellő gyakorlati haszna, a növendék csak azt tudja elnekelni, a mit más után illetőleg tanítójától eltanult, nem nyújt a növendéknek úgy szólva semmi alapot s így a 10-dik ének megtanulása ép anynyi nehézséggel jár, mint az első vagy bár hányadiké.

De hogy elfogultsággal ne vádoltassam, megemlítem már a hallás után való énektanításnak itt előszámlált hátrányai sorában előnyét is, mely abban áll, hogy a növendékek zenei hallásának figyelembe vehető művelése, illetőleg gyakorlása mellett, fejti azoknak hangterjedelmét és egyszersmind éneklésbeli ügyességét, s éppen ezen előnyének tulajdonítható, hogy népiskoláink figyelemre méltó számában a hallás után való énektanítás ma is használatban van.

Harminczegyedik éve már, hogy tanítói működésemet hazánk egyik tekintélyes pontján, Brassóban megkezdtem. Ily huzamos idő alatt — Isten kegyelméből — bőven kijutott osztályrészem az énektanításból is. Volt alkalmam kísérletezéseket tenni, tapasztalatokat gyűjteni, mert tanítottam elemi népiskolai és középtanodai növendékeket, valamint meglelt korukat is több ízben, mint rendezett dalegyletek vagy egyházi énekkarok tagjait. Jelenben is egy öt korosztályú, osztatlan népiskolát vezetek, melyben a növendékek létszáma 30—70 között váltakozik s az éneket is én tanítom mind az öt korosztályban egy tanteremben, még pedig hangjegy szerint és egy éneket sem hallás után.

A hangjegy szerint való énektanításnak az első korosztályban való gyakorlati kivételét, melyről zenetehetséggel bíró, tekintélyes paedagogusok helyeslőleg nyilatkoztak, közölttem is volt a „Család és Iskola“ 1876-dik évi folyamában.

Jó ideje tehát annak, hogy én osztatlan iskolámban a hangjegy szerint való énektanítást gyakorlom, s azért határozottan állíthatom: a hangjegy szerint való énektanítás még az osztatlan népiskolában is — hol pedig a reáfordítható idő csekélynek mondható — sikerrel alkalmazható.

Igen, mert éppen a helyes és a tárgy természetének megfelelő s a növendékek képességét, hangkörét tevékenységét több irányban foglalkoztató tanítással lehet kevés idő alatt is kívánt sikert felmutatni s azt marandandóvá és gyakorlatiassá tenni.

Azt mondhatnák ugyan ezen állításomra, hogy a népiskolának nem az a célja, hogy műénekeseket neveljen s így szükségtelen az elemi népiskolába bevinni a hangjegy szerint való tanítást.

Igaz. Nem nevel a népiskola sem író, sem számtanárt, sem geografust, sem botanikust s még is tanítjuk a növendékeket kivétel nélkül írni, olvasni, számolni s általában minden népiskolai tantárgyra.

Igen bizony, mert embert nevelünk, azt kell hogy neveljünk, még pedig olyant, ki a maga egyszerűségében is önálló és a társadalomnak haszonvehető tagja legyen.

Bizonyára a népiskolai növendékek közül igen sokan juthatnak oly körülmények közé, hogy írás tudományuknak sem veendik több hasznát, csak anynyit, hogy nevéket váltó alá irogatják s még is tanítjuk, még pedig az írás természetének megfelelő helyes módszerrel. Miért ne tanítanók hát az éneket is a helyesebb módszerrel? Azért talán, hogy a tanító részéről a hangjegy szerint való tanítás kellő képzettséget és öntudatos munkát igényel, s így látszólag nehezebb? Hisz az írva-olvasás tanítás is több babramunkát igényel, mint a régi sillabizáltató módszer s még sem nehezebb, mert helyesebb, természetesebb és job-

ban megfelel a nevelés-oktatás követelményeinek. Az iskola nem a tanítóért, hanem a növendékekért van s nem az a feladata, hogy a növendékeket a tantárgyak bemagoltatása vagy az éneknek halló érzékükön való beerősztése által megtanítsa, hanem az, hogy a népiskolai tantárgyaknak helyes módszerrel való tanítása által minden tehetségét és képességét művelje és gyakorolja.

És kérdem: vajon az a népiskolai növendék, ki hallás után tanul énekelni, képes lesz-e saját erején, bár párszori előéneklés után is, egy új éneket megtanulni, s képesek lesznek-e az ily módon vezetett növendékek csak egy igen egyszerű két szólamú éneket is betanulni s azt énekelni?

Bizonyára nem. Igen, de az a növendék, ki hangjegy szerint tanul, az illető hangkörben képes leendő több szólamú éneket is megtanulni, a mint ezt a brassómezei szász iskoláknál hallottam. És ha a növendék hat korosztályon keresztül a hangjegy szerint való oktatásban részesül s az ismétlő iskolában is tovább folytatja, bizonyára a községében levő dalegyletnek nem leendő hasznavehetetlen tagja, mert képes leendő szabad idejét másoknak gyönyörködtetése mellett nemes élvezettel tölteni el. Népiskoláinknak pedig ez is egyik feladata, s megoldását a haladó kor mind inkább követeli.

Bizony elszomorító körülmény volna, ha a magyar néptanítás és népiskoláink nem bírnának versenyezni az énektanítás terén is a művelt nemzetek tanítószolgálatával és népiskoláival! Nem, ezt gondolni sem merném!

A magyar néptanítás érti és átérzeni képes hivatását, s hogy az énektanítás terén megállja a nemes versenyt, bizonyítják népiskoláinkon kívül az igen sok helységben működő és csak népiskolai műveltséggel bíró egyénekből álló, úgynevezett falusi dalárdák.

Őszintén óhajtam azért, hogy a népiskoláinkban már meglehetősen meghonosított hangjegy szerint való énektanítás, mivelve a hivatását minden körülmények között átírtó és érző néptanítás által, virágozzék!

Benedek Samu.

Az összefüggő gondolkodás műveléséről a népiskolában.

A mikép fogalmaink nem jelennek meg a lélekben elkülönítve, hanem mindig valamely ítélet alakjában, úgy szintén ítéleteink sem állanak egymagukra, hanem egymással összefüzdnek. Egybe kell azokat kapcsolnunk, ha azt akarjuk, hogy a dologról összefüggő ismereteink legyenek. Ez lelki életünknek a rendeltetése.

Az ítéletek összefüzdése azoknak egymáshoz való viszonyításán alapszik. Az összekötő kapocs többé-kevésbé szoros szokott lenni s néha könnyen, máskor nehezen észrevehető. Ha két (vagy több) ítéletünk között az összefüggés csekély, ezen esetben valamely közvetítő fogalomra van szükségünk, a mely amazokat összekapcsolni van hivatva. És ha ezt a közvetítő összekapcsoló fogalmat megállapíthatjuk, olyan eszközt nyertünk, a melylyel az ismeretekben levő hézagokat kiegyenlíthetjük s elkülönítve levő állításaink igazságát, bebizonyíthatjuk. Ezt az eljárást a gondolkodásban következtetésnek szokták nevezni; a mennyiben azonban minden következtetés az ítéletek oki és okozati viszonyát is feltételezi, egyszersmind okoskodásnak is mondhatjuk.

Nincsen értelmi működésünknek egyetlen egy mozanata sem, a melynél az okoskodás kisebb-nagyobb mértékben ne szerepelne; erre mutatnak már maguk a köztöszók is: mert, tehát, hogy, minthogy, esze-

rint, ezért stb. Igaz ugyan, hogy a következtetést az elmélet külön választja az ítélestdl, a lélek életében azonban ez az elkülönítés nem fordul elő; a következtetés ugyanis az ítéles természetes következménye, kiegészítője és alkalmazása; ez teszi az ítéletet hasznossá nemcsak a a jelen pillanatra, hanem a jövőre nézve is.

Jelen fejtegetésemnek az lesz a célja, hogy az okoskodás, tehát az összefüggő gondolkodás műveléséről nézeteimet röviden előadjam. Mielőtt azonban a művelési elveknek előszámolásához fognék, szükségesnek tartom, hogy az okoskodás módjairól is szóljak valamit.

Az okoskodás három módon történhetik, u. m.: a hasonlóság (analógia), a behozatal (inductio) és a levezetés (deductio) szerint.

A hasonlóság szerinti okoskodás maga is a behozatal útját választja ugyan, de lényegileg véve semmi nem egyéb, mint eszmetársítás s a legtöbbször inkább csak a lehetőséget, mint a kellő biztosságot nyújtja. Ezért nagy óvatossággal kell használni, de használni mindenesetre szükséges ott, a hol az ismeretlent az ismert dolgok segítségével felfoghatóvá akarjuk tenni. A hasonlóság útján haladó okoskodás megkönnyíti a tanító munkáját, de minthogy ez a legkevésbé szigorú alakja az értelem működésének, sok tévedésnek s felületeskedésnek is válhatik okozójává.

Ennél sokkal szigorubb jellemű a behozatal szerinti okoskodás, a mely az egyes tényeken, dolgokon észlelt számos esetekből, tulajdonságokból következtet azoknak egész osztályára, sorozatára. Ezen eljárás a tanítónak megbecsülhetetlen eszközt ad a kezébe, hogy a növendéket igaz ismeretek birtokába juttassa. Főfeltétele, hogy a tényeket, dolgokat jól megfigyeltesse. Kellő számú kísérletet tétessen, azokat változtassa s egyiket a másik-
kal igazolja; a behozatal megköveteli, hogy a gyermek értelmileg állandóan közreműködjék. S miután a tanító elég számos esetet felhozott s miután az igazolás eszközeit kimerítette, levonja az általános szabályt. Az így nyert szabály oly igazságul, törvényül tekintetik, a mely a különös, a részleges ítéleteket magában foglalja.

A behozatallal ellenkező eljárást követünk akkor, midőn felállítunk egy általános szabályt s abból származtatjuk le a különös, a részleges eseteket. Ezt nevezük deductiónak — levezetésnek. Ennek az eljárásnak is meg van a maga jogosultsága mind a tudományos vizsgálódás terén, mind pedig a gyermekek oktatásánál. Azonban különösen az elemi tanítás folyamán deductiót nem használhatunk addig, a míg számos megfigyelést nem tettünk s az egyes, a különös esetekből általános ítéleteket le nem vonhattunk; ekkor azonban helyén való, hogy a felállított szabálynak vagy törvénynek érvényességét a levezetés által is bebizonyítsuk s mentől többször tesszük ezt, annál biztosabb ismeret birtokába juttatjuk tanítványunkat.

Ezekből látható, hogy mindkét módja az okoskodásnak szükséges, támogatván és kiegészítvén egymást. És bár meg kell engednünk, hogy sok tantárgynál a levezetés szerinti okoskodás a tanítóra nézve kényelmesebb eszköz s hamarabb is célhoz vezet, mint a lassú menetű inductio, de annál kevésbé is szilárdítja meg a gyermek meggyőződését. Ekképen a gyermekek oktatásánál nagyobb súlyt kell helyezni a behozatalra, mint a levezetésre, de azért nem szabad elhanyagolnunk az utóbbit sem; az inductio legyen a kiinduló pont, betetőzésül meg szolgáljon a deductio.

(Vége következik).

Zajzon Dénes.

T Á R C Z A.

A halottak megégetéséről. *)

Alig múlt el tíz év azóta, hogy egyszerre csak hirtelen támadt annak, hogy a hullákat nem egészséges a földre temetni, hanem sokkal czélszerűbb volna elégetni; a laicus világnak is tetszett ezen eszme, mert az élve eltemetetés folytonosan gyötrelmes félelemmel tölti el a nagy közönséget. A művelt társadalom előtt nem is volt ezen dolog ismeretlen; mert csak a múltak elevenítődtek fel, hiszen igen jól tudjuk, hogy a halottakat az ókor miveltebb népei megégették.

Napjainkban az eszme modern leve, a halottak megégetésének a mivelte világban mind több meg több barátja lett. Az eszme ellen sikra kellett szállani ekkor a vallásos szokásnak és a kormányoknak. Lássuk, hogy miféle alapja van a sympathianak e dologban, és mire támaszkodik az üldözés! Vegyük először is Angliát, ezen az összkásaihoz híven ragaszkodó államot, hogy fogadta ez a halottak megégetését. Még ezelőtt 10 esztendővel is ki gondolt volna azzal, hogy a nép szokásával lehetne szakítani és a temetkezési módot változtatni lehet. A hygienicusok és chemicusok nézeteit úgy vették, mint légvárait az utópiáknak, s mindenki úgy vette a dolgot, hogy talán a jövő ivadék teszen e tekintetben valamit, de mostan tenni a régi szokás ellen semmit sem lehet. Ezelőtt öt évvel még azt gondolták, hogy arra, hogy valaki a halottját elégethesse engedelmet kaphat; de senki ilyen engedelem nélkül hulla-égetést nem tehet, mert ezzel törvényteleniséget követ el, és az ilyen cselekmény büntetést érdemel. Három évvel ezelőtt sikerült a törvényes akadályokat elhárítani, és már két éve, hogy először a Wekingeni Crematoriumban egy emberi hullát égettek el. Társulat is alakult, melynek czíme „angol hulla égető társulat” és ennek hirdetéséből olvashatjuk, hogy a Crematorium készüléke megfelelt a várakozásnak, úgy anynyira, hogy kevés módosítással, javítással a közczélra használni lehet.

Nemsokára már öt hullát is égettek el, és az egész égetés a legnagyobb tökéletességgel végre hajtódott, úgy anynyira, hogy a gép működése ma már semmi kívánni valót sem hagy többé fenn. Az elenyésztetés oly tökéletes, hogy nem sérti az érzelmet, az erkölcsöt, sem az emberi méltóságot. Arról a társulat gondoskodott, hogy az égetés előtt a halál oka mindig szakértő orvosokkal állapíttassék meg. Ma már az eszme mind több több partolót nyer, úgy anynyira, hogy a hulla-égetés barátai naponta szaporodnak. A társaság tagjainak pénz járulékaik tökéletesen fedezik a kiadásokat. Egy czélszerű Crematorium költségeinek fedezésére tőkét teremtettek; az igaz, hogy ezen tőke kölcsön útján szereztetett meg, — 6000 font — de ezzel az épület és területe a társulat tulajdonává lett. Ma már a ki 10 Guiniát fizet, azon jogot szerezi meg, hogy halála után hulláját elégetik, és ma már ezen társaságnak nagyon sok részvényese van.

Angolországnak azon előnye van a többi országok felett, hogy földén a józan eszmék mindig termékeny talajra találnak. De vajjon a mi hazánkban ne volnának emberek, kik 100 frtot örömet áldoznának arra, hogy haláluk után testök szervesetlen része háborítatlanul örö-

kösek tulajdona maradjasson? A „selfgovernment” az angol nemzetnek közös vagyona, mely ezen nemzet vérébe oltotta a kitartást, és kezdeményezést, különösen a közös jó eszközlő javításokat illetőleg, és a miveltebbek osztályának nagy tömege nem szemléli tétlenül az eszmék harcát, hanem ténylegesen segítkezik és áldoz a közjóért. Nálunk van lelkesedés, de rövid ideig tart, kurta lélegzetben megbetegszik, és az előkelőbbek nem is lelkesednek a népies eszmékért, annál kevésbbé a kezdeményezők; hanem nobelül vissza vonulva lenéznek és vissza vonulva szemlélik, de nem követik a népies törekvéseket. Különben a hullaégetést tekintve, és a mit fentebb is mondottunk azt illetőleg, nem is Angliáról van a szó, hanem fővárosát Londont értjük alatta.

A hullaégetést illetőleg a legújabb dolog az, mit a szaklap „Iron” ír hogy van már egy electricus Crematorium, hol a hullákat villanyos hővel lehet elégetni. Ennek az előnye az, hogy az égetés nagyon gyorsan történik, és sok más alkalmatlan körülményt ki lehet kerülni, mely eddig a hullaégetéssel együtt járt. De fordítsuk figyelmünket az angolokkal anynyira rokon amerikaiakra, mi újat hallhatunk innen a hullaégetést illetőleg? Meglehet, hogy valami különöst, az amerikai emberekhez illőt és méltót. Pensylvaniában Pittsburg városában a Sampson-féle hullaégető kemenczét használják, s rövid idővel ezelőtt ebben egy hullát égettek el, s az ezzel járó manipulatio a közönségnek nagyon tetszett, égető anyagul a mocsár-léget alkalmazták. New-Yorkban komolyan foglalkoznak a hullaégetéssel. Long Islandban Freich-Pond helységben egy hullaégetőt rendeztek be, meglehetősen czélszerűen és fényűzéssel kiállítva. Ebben naponta 8 hullát lehet elégetni — ez nagyon kevés — és egy hullaégetésének az ára 25 dollár, minden tekintet nélkül a nemre, nagyság, vagy a rangot illetőleg. A társaság működésében a következő eljárást követi: a hulla elégetésére írásban kell folyamodni, melyhez csatolandó egy az államtól halottkémléssel megbízott orvosnak a halálról szóló bizonyítványa. Az elégetésnél a halottnak bármelyik rokona, vagy hivatalos megbízottja jelen lehet. Temetés czeremoniák a társulat ezen czélra berendezett helyiségében végeztethetnek, a koporsóból a hullaégetése előtt kiveendő, és a koporsót a társulat felelősség terhe alatt megsemmisíti. Ezen eljárás fontos a ragályos betegségek miatt; mert ezzel is terjedésöknek egyik fő oka enyésztetik el. A hullák hamva a társulat hamvedreibe felfogatva, az utódoknak átszolgáltatják. A hulláknak az égető helyre vitelért, mely New-Yorkban bár mely helyről szállítható, 10 dollár fizetendő. Így tehát egy ilyen temetés mindenestől a mi pénzünk szerént alig kerülne 100 forintba. Közép- és Délamerika tiszta katholicus államaiban is kezdenek a hullaégetés eszméjével meg barátkozni. Don Pedro császár a Rioi egészségtanács ajánlására azon határozatát nyilvánította és rendeltül ki is hirdette, hogy a sárga-lázban elhaltak hulláit megkell égetni. Az ilyen hullák égetésének és a berendezett égető helyeknek költségeit tartoznak a községek hordozni. A mexicói államban és Matamoros tartományban is alakultak nyilvános aláírás útján egyesületek, melyek czélul a hullaégetés terjesztését tűzték ki. A braziliai császár Don Pedro felvilágosodott és türelmes szellemének oly szép példáját adta, hogy az európai kormányok mintául és követő például vehetik. A Journal d'

*) Szerző e művét központi körünk f. é. márczius 28-án tartott gyűlésén olvasta fel, de 1884-ben írta. Szerk.

hygieneben írja dr. Dupont, hogy Buenos-Ayresben a magistratus rendeletet adott ki, hogy f. év márczius 11-dikétől kezdve a városban minden sirt be kell tömni; és egy ilyen nagy városban melynek lakosai száma 380.000 lelket teszen, ezen rendelet keltétől fogva senkit benn a városban eltemetni nem szabad, és minden ragályos beteg hullája meg kell hogy égettesék. A temetőben pedig egy czélszerű Crematoriumot állítottak fel.

Chicagóban arra törekedtek, hogy a régi temetkezési módot az új hulla égetéssel öszszeköttetésbe hozzák, és evégre a hullákat a földben égessék el. Haysinger M. egy ilyen égető készüléket ajánlott, mely abban áll, hogy a földbe temetett hullát csövekkel övezik körül; azután lángot és levegőt hajtának rája és úgy égetik el. Az égési termékek felfogása biztosítaná a hullák tökéletes elégését, jelenleg ez még csak terv és az egész eljárás csak papiroson szerepel.

(Vége következik.)

Dr. Bartók István.

EGYESÜLETI ÉLET.

A kolozs megyei tanító-testület gyalu-nádasmenti köre május 12-én tartotta meg az évi második rendes gyűlését Szucsákban az áll. el. népiskolában.

Kis körünk e gyűlése mindnyájunk előtt örökre feledhetlen. Nemcsak azon megtiszteltetésért, mely körünket érte a megjelent nagyszámu és díszes érdeklődő közönség részéről; hanem azért is, mert ifju körünk erősülésére új és tágas kapu nyílt. Ugyanis a kolozs-kalotai ev. ref. egyházmegye elrendelte, hogy a kerületében lévő ref. felekezeti tanítók legyenek a tanító-testület rendes tagjai; az egyházakat pedig kötelezte, hogy gyűlésekre menő tanítóiknak nemcsak fuvar és napidíjat adjanak, hanem a tagsági díjaikat is fedezzék. Ez az intézkedés nem szorul sem dicséretre, sem ajánlásra, de a követést annál inkább megérdemli.

A kolozs-kalotai egyházmegye pedig fogadja e helyen is körünk köszönetét és háláját.

A gyűlést Kabós Emma, szucsáki áll. el. rendes tanítónő k. a. tanítása előzte meg. Tanította a III-ik leány osztálynak Magyarországi ötödik kerületét: Erdélyt általánosságban. Ezen tanítást mindnyájan lelki élvezettel hallgattuk, s bár a tanítás ellen nem sok kifogást tehattünk, s lényegtelen-ségénél fogva az is elvettett, mégis hosszas és heves vita keletkezett. Újra meghánytuk-vetettük a földrajz tanítás módszereit, miből mindnyájunk vonhatott tanulságot magának.

Tárgysorozatunk értelmében három felolvasás volt. Az első Póczy Gyula tartotta, „Az irva-olvasásról.” Ezen kiváló gonddal szerkesztett felolvasásban bemutatta felolvasó egész évi eljárását; előadta, hogy mit és hogy tanít, s miféle tapasztalatokat szerzett; felsorolta a tanítása közben használt tanszereket és taneszközöket. Mindvégig lekötötte hallgatói figyelmét, s mindnyájan tanultunk is e felolvasásból. Hanem azért mégis neki futottunk, s jól megrostáltuk. Felolvasó kérdésére, hogy előbb az írott, vagy a nyomtatott betűalakokat tanítsuk-e? határozatilag kimondott, hogy sokkal czélszerűbb, könnyebb és háládatosabb előbb az írott, és azután a nyomtatott betűalakokat tanítani. Felolvasó óhajtaná a palatáblát kiküszöbölni a népiskolából, mivel rontja a szemet. Azonban a gyűlés tekintve a palatábla fontos szerepét, pótolhatlan s megbecsülhetlen hasznát, különösen a falusi osztatlan népiskolákban: annyival inkább kívánja megtartani, mivel az csak ráfogás, hogy rontja a szemet, s a szülőket felszámíthatlan és fölösleges papír, irka, toll és iron költségtől menti meg.

Második felolvasó Bitai György volt; felolvasott a „Posta-takarékpénztár kezeléséről a népiskolában.” Bevezetésében az iskolai takarékpénztárak történetét, s a posta-takarékpénz-

tárak keletkezését vázolja. Élénk színekkel festi az iskolai-takarékpénztárak hátrányait, melyek közül legsötétebbnek tűnteti fel azt, hogy a tanító ritkán kerülheti ki különösen a müveletlenebb szülők gyanuját. Mig ezzel szemben a posta-takarékpénztár semmi gyanura okot nem ad, mert minden gyermek maga rendelkezik megtakarított összege felett. Csak az a hátránya, hogy a gyermek 5 krajczárnál kisebb összeget nem takaríthat meg, mivel a takaréklapok csak 10 drb 5 krajczáros jegy számára vannak szerkesztve. De legnagyobb hátránya a miért a közvetítő hivataloktól távol eső iskolákban nehezen honosítható, hogy t. i. a betéti könyvecskét minden gyermek maga köteles sajátkezüleg aláírni. Azonban a falusi iskolás gyermek minden betelt takaréklapjával mindig nem mehet a távoli posta hivatalra betéti könyvecskéért. Ezen a bajon úgy lehetne segíteni, ha a posta-igazgatóság a postai-takarékpénztár kezelő tanítóknak a kir. tanfelügyelőség útján kért betéti könyvecskéket adna ki, melyeket a tanító aláírta-va a lapokkal együtt megerősítés végett a kapott úton visszaküldene.

Ezután alólirt tartotta meg felolvasását „A népiskolai nyelvtan tanításról.” Felolvasásában saját módszerét és tanítási eljárását mutatta be. A gyűlés azonban nem osztotta felolvasó nézeteit mindenben, s a bemutatott egy kör keretében összpontosított szemléltetést sem tartja egészen czélszerűnek, mivel tömörségénél fogva a gyermekek által nehezen felfogható.

Délután $\frac{1}{3}$ órakor ért véget a gyűlés. A tagok és vendégek Bitai György vendégszerető asztalához voltunk meghíva, hol mindnyájan feledtük az élet terheit, s a felvillanyozott jó kedv egy-egy toasztha öntötte ki érzelmeit. Mindenikünk azzal az óhajással távozott állomására, hogy hasonló gyűlése sok legyen a „gyalu-nádasmenti körnek.”

Földes Károly, köri jegyző.

A kolozs megyei tanítótestület almásmenti főköre ez évi rendes tavaszi gyűlését folyó évi május hó 25-én tartotta meg Nagy-Almásan a ref. népiskolában. Lefolyása rövid kivonatban a következő volt. Elnök Szász Károly rövid beszédben üdvözlő s öszszetartásra és munkásságra inti a megjelent tagokat. Végül fájdalommal tudatja, hogy Kállai János zsoboki tanító tagtársunkat a kérelhetlen halál elragadta. A gyűlés a Kállai János tagtárs elvesztése feletti fájdalomnak jegyzőkönyvileg kifejezést adott.

Gyakorlati tanítást tartott Paál Dénes m.-bikali tanító a VI-ik osztályban a természettanból; „a fényről, árnyékról, sugártörésről, nagyítóüvegekről és a pápaszemekről.”

A bizottság a tanítást sikerültnek nyilvánította.

„A hangjegy, vagy a hallás utáni énektanításnak van-e helye a népiskolában?” cz. tételre hosszabb eszmecsere után a gyűlés abban állapodott meg, hogy elismeri a hangjegy után való énektanítás magasztos voltát, s a hol kivihető, melegen ajánlja, de falusi népiskolában s főképen ott, a hol egy tanító van, ez idő szerint nem tartja kivihetőnek, hogy az énektanítás egészen a kótára legyen alapítva.

Ezután tárgyalás alá került a kolozs-kalotai ev. ref. egyházmegye közgyűlésének B.-Hunyadon 1887. okt. 19-kén kelt s jegyzőkönyvi kivonatban a felekezeti tanítókhöz megküldött határozata, melyet mindnyájunkat érdeklő fontosságért szószerint közlök, a mint következik.

„Sz. 5. Tanügyi előadó indítványozza: mondja ki a közgyűlés, hogy a felekezeti tanítók kötelesek ismereteik gyarapítása végett a kolozs megyei tantestületi körök által évenként tartatni szokott gyűléseken pontosan megjelenni, s magánuk a tantestületnek rendes tagjává lenni.

Közgyűlésünk az indítványt elfogadja s ezzel egyidejűleg kimondja, hogy a törvényesen megállapított 1 frt. tagság

díjt az elnökségek által teendő felhívásra az egyes egyházak kötelesek fizetni; valamint a tanítókat a gyűlésekre menetelekkor vagyoni állásukhoz képest segíyezni, a mely segély azonban 1 frtnái kevesebb nem lehet.

Megkivánom jegyezni, a) hogy Kolozsmegyében 4 oly tantestületi kör van, a melyekhez egyházmegyénk tanítói csatlakozhatnak, u. m. a b.-hunyadi, gyalui, hídalmási és mocsí; b) hogy mindenik tanítónak a hozzá közelebb eső kör elnökségénél kell magát bejelenteni, még pedig e sorok vételeztől számítva 8 nap alatt; c) hogy mindenik tanító köteles értesíteni, mikor és melyik kör elnökségénél jelentkezett. Ignác Károly, egyházmegyei főjegyző.

Gyűlésünk ezen örvendetes tudósítást általános lelkesedéssel vette tudomásul.

A gyűlést azzal zártuk be, hogy a „Gönczy árvaház-alap“ javára csekély erőnkhez képest adakoztunk, s a jövő gyűlés helyét és tárgyait meghatároztuk. E szerint a közelebbi gyűlés Középlakon lesz, a hol is Bálint András felolvasást tart, Dézsi Lőrinc nyilvánosan tanít. Csákány Károly szaval.

Gaal Pál, köri jegyző.

I R O D A L O M.

Kereskedelmi számtan. A középfoku kereskedelmi iskolák (akadémiák) második és harmadik osztálya számára a legújabb miniszteri tanterv alapján írta *dr. Veress Vilmos*, a kolozsvári kereskedelmi akadémia tanára. Melléklet: a budapesti és bécsi áru- és érték-tőzsdék hivatalos árjegyzései eredetiben. Ára 1 frt. 20 kr. Kolozsvárt, 1888. Lehmann és Báldi könyvkiadása.

Kereskedelmi iskoláink néhány év alatt rohamos haladást tettek, annyira, hogy a tankönyv-irodalom lépést nem tarthatott. Egyéb ágak még inkább képviselve vannak, de a kereskedelmi számtan, a kereskedelmi oktatásnak és gyakorlatnak egyaránt oly fontos és valóban sarkalatos tényezője, alig mutathat fel a jelenlegi viszonyoknak megfelelő, alkalmas és iskolai használatra irt tankönyvet; olyat pedig, a mely a legújabb miniszteri tantervnek megfelelne, épenséggel nélkülöz.

A keresk. számtan irodalma összesen 4—5 munka által van képviselve, de ezek is inkább kézi-, mintsem iskolai tankönyvek.

E könyv tehát valóban lézagpótló, de nemcsak azért, mert első a miniszteri tanterv szellemében, hanem értékénél fogva is. A könyv hat fejezetre oszlik:

Az első fejezet magában foglalja az arany-, ezüst- és érem számítását és ismerteti a finomsági jelzéseket, továbbá a hazai ezüst- és arany értékszámítását összehasonlítva a külföldiekkel; szól a hazai és idegen pénzrendszerekről, az éremszámításnál az árfolyam alapján, közölve nemcsak a budapesti és bécsi, hanem még a londoni, párisi, hamburgi és frankfurti piaczkok árjegyzéseit is.

A második fejezet foglalkozik az arany- és ezüst kémisével.

A harmadik fejezet a külföldi váltók számítását ismerteti, a mely híváló gyakorlati fontosságánál fogva behatóan van tárgyalva. A tárgyalás kimerítő s világos, feltüntetve a váltóüzlet legváltozatosabb eseteit és bemutatva a hazain és bécsin kívül még az amsterdami, berlini, frankfurti, hamburgi, londoni, párisi, genuai és bukaresti váltópiaczkok jegyzégeit, még pedig eredetiben a tőzsdéi szokások felsorolásával.

A negyedik fejezetben tárgyalja szerző a magyar-osztrák értékpapírok számítását a nevezetesebb külföldi piaczkokon.

Az ötödik szól a netto kiegyenlítésről s a hatodik végül az áru-kalkulációt ismerteti a gyakorlatból merített legváltozatosabb esetekkel és becses példa-gyűjteménnyel.

Különben mindenik fejezethez gazdag példatár van csatolva. E munkát figyelemmel átolvasva meggyőződhetünk először is a tananyag arányos elosztásáról s meglátszik, hogy szerző szakértelemmel és helyesen fogta fel a tananyag egyes mozzanatainak szerepét és fontosságát s ehhez mérte mindennek a tárgyalási módját és terjedelmét.

A maga rendszerességével könnyű és világos áttekinthetést nyújt az egész tananyagról.

Magyarázata rövid ugyan, de nem kevésbé kimerítő s nemcsak igéri szerző az előszavában, de egész végig következetesen keresztül is viszi azt az elvét, hogy a példa beszéljen.

Ugyancsak az előszóból láthatjuk, hogy szerző nagy súlyt helyezett nevezetesen arra, hogy az, mit ír, megis feleljen teljesen a reális viszonyoknak, a tényleges gyakorlatnak, mert adatait a gyakorlat embereitől szerezte be.

Tehát nem érheti szerzőt az a gyakori szemrehányás, hogy könyvét theoretikus elzárkozottságban írta.

A könyv nyelvezete könnyű és szabatos, habár a nyelvész szemüvegén nézve talán találunk benne kifogásolható műszavakat, a milyenek a „lát“, „küldemény“, „intézmény“ stb. kifejezések.

Hiszem azonban, hogy a szerzőnek magának a nyelvérzéke sem találta azokat kifogástalanoknak, de éppen úgy meg vagyok győződve arról is, hogy nem tehetett másként, ha a gyakorlatnak meg akart felelni.

Vegyük az első pl. a budapesti hivatalos árfolyam-jegyzéket s ott találjuk mindjárt a „lát“ kifejezést.

Éppen úgy a többi szavak is a gyakorlat kifejezései, a melyek hibás képzésűek lehetnek ugyan, de a gyökük legalább megjelöli határozottan a megfelelő fogalmat.

S vegyük tekintetbe azt is, hogy a kereskedelmi tudományok nálunk egyáltalában újak s a nyelvőknek úgyszólván rohamosan kellett előállania, csoda-e tehát, ha az még fejletlen és sok tisztítást igényel? A mikor e nálunk már régen meghonosodott némely tudományokban a „lát“-nál még furcsább szókat is találunk, holott idő lett volna rá bizonyára, a nyelvöket kissé megtisztítani. A felsorolt kifejezések bizonyára jobbak a mennyiségűtannak pl. kitevő, kebel és pótkebel kifejezéseinél, nem mondom, hogy nyelvészeti szempontból, de annyiban, hogy ezek egy cseppet sem fejezik ki a dolog lényegét.

Ennyiben is bátran belenyugodhatunk tehát a könyv nyelvezetébe. E könyvet örömmel fogadhatják nemcsak azon iskolák, melyeknek szánva van, de a polgári és felső népiskolák is, mert részben legalább ezeknek az érdekét is hivatva van szolgálni: nem ugyan annyiban, mintha a tanulók maguk használhatnák, mert hiszen ezek igényét és felfogását e könyv úgy álláspontjánál, mint terjedelménél fogva jóval meghaladja, de a tanár legalább haszonnal forgatja, mennyiben a gyakorlati számítások czímén tanítása közben a kereskedelmi számtan némely részeit érintenie kell.

Bournáz János.

Megjelent Stein János kolozsvári magy. kir. egyetemi könyvtáros antiquar-raktárának könyvjegyzéke, melynek tartalmát: egyháziirodalom, hittudomány, vallástan, imakönyvek, egyházi és alkalmi beszédek teszik. E jegyzék sok érdekes és értékes művet foglal magában jelentékenyen leszállított árban.

A „Házi közlöny“ 10-ik száma érdekes tartalommal megjelent. E lapot Zárai Ödön szerkeszti Aradon. Előfizetési ára egy évre 3 frt. Új előfizetők az eddig megjelent számokat is kapják.

VEGYESEK

— *Ugy ezen, mint a múlt évi hátralekos előfizetési pénzek beküldését tisztelettel kérjük.*

— **Véglegesítés.** A vall. és közokt. m. kir. miniszter Bod Pétert, a nagy-szebeni állami népoktatási intézetek igazgatóját, tanári minőségében véglegesen megerősítette.

— **Nyugdíjazás.** Sárdi József volt kolozsvári unitárius tanító özvegye Nemes Borbára, az orsz. tanítói nyugdíj-intézetből 84 frt. évi segélypénzt nyert.

— **Zárünnepély.** A kolozsvári állami tanítónő-képző intézet önképzőköre május 31-én d. u. 4 órakor nagy számú, díszes közönség jelenlétében zárünnepélyt tartott a következő műsorozattal. Ima „Bánk-bán“-ból, Erkel F.-től, éneklék a III. és IV. éves növendékek. Titkári jelentés, összeállította és felolvassa Papp Cecil IV. éves növ. főtítkár. Nyitány, Flotow „Stradella“ cz. dalművéből, zongorán 8 kézre játsszák: Gruber I. és Blasek E. III. éves növ., Fischer J. IV. éves növ.: és Halácsi A. I. éves növ. „Visszavárlak“, Endrődítől, szavalja: Kociuba Róza I. éves növ. „Angyali kar“, Grün Anastáztól, éneklék a III. és IV. éves növendékek. „Air-varieè“ Danclától, hegedűn játssza: Papp C. IV. éves növ., zongorán kíséri Gruber, I. III. éves növ. Ábránd „Ördög Róbert“ cz. dalműből, Sydneytől, zongorán játssza Duha Szidonia I. éves növ. „Szép Ilonka“ Vörösmartytól, szavalja Némethi Lenke III. éves növ. „A tavasz érkezése.“ Zenéjét szerzte Erney J. és Poldini E., szövegét írta Várady A., éneklék a III. és IV. éves növendékek. „I-ső magyar ábránd“ Székely J. től, zongorán játssza: Kertész Emma I-ső éves növ. „A halottak törvényszéke,“ ó egyiptomi rege Szász Bélától, szavalja Papp C. IV. éves növ. Népdalok, éneklék a III. és IV. éves növendékek. A műsorozat mindenik pontjának kivételével szépen sikerült s teljesen kielégítette a közönséget, a minék az többszörös tetszés nyilvánítással kifejezést is adott. A jelen voltak azon általános meggyőződéssel távoztak el, hogy az intézet vezetése jó kezekbe van letéve s hogy ezen intézetben úgy a tanárok, mint a növendékek híven s lelkiismeretesen teljesítik kötelességüket.

— **Köszönet.** Mélt. Lészai Ferencz úr, magyar-gorbói nagybirtokos mint minden évben, úgy e jelenlegiben és a f. június hó 3-án megtartott közvizsgálatok alkalmával szíves volt a mákói államilag segélyezett népiskola növendékeinek 3 frtot ajándékozni. Fogadja a nemes szívü adakozó e jótéteményeért az iskolaszék hálás köszönetét. A mákói államilag segélyezett népiskola iskolaszéke megbízásából: Bányai Lajos, iskolaszéki jegyző.

— **A bánffy-hunyadi állami iskolák gondnoksága,** több szülő óhajtására a kir. tanfelügyelő útján kérest intézett a vall. és közokt. m. kir. miniszterhez, az 1879. évi szept. 12-én 25409 számú rendelettel, a polgári iskolák részére kiadott tanterv alapján, polgári fiu-iskolájokban a latinnyelvnek, mint rendkívüli tantárgynak tanítása iránt.

— **Iskola létesítés.** A kis-sebesi (Kolozs megyében, Csucsá mellett) bányatelepen létesítendő iskola végett az erdélyrészi magyar közművelődési egylet kiküldötte, a kir. tanfelügyelő és a telep tulajdonosai között a napokban a helyszínen értekezlet lesz.

— **A kolozsvári felsőbb leányiskola részére a vall. és közokt. miniszter e f. tanévre, 3500 frt. államsegélyt utalványozott.**

Halálozás. Deák Farkas, kiváló történettudósunk, a magyar történetirodalom nagy veszteségére f. hó 4-én 53 éves korában Maros-Vásárhelyt meghalt. A megboldogult testvére volt Deák Lajosnak, Maros-Tordamegye buzgó tanfelügyelőjének. Fogadja az érzékenyen sujtott derék férfitú őszinte részvétünket!

— **Néhai Váradi Károly tanfelügyelő emlékének** megörökítésére adakoztak: (14-ik közlemény) Gunesch Károly 1 frt., a hidalmási áll. iskola növendékei 2 frt. (egy iskolai majális alkalmából; beküldte Szász Károly ottani tanító.) Összesen 3 frt. A begyűlt összeg eddig 543 frt 11 kr. Fogadják a szíves adakozók a bizottság hálás köszönetét. Kolozsvárt, 1888. június 8-án. Elek Gyula, biz. pénztárnok.

— **A Kehr-emlékre,** a Majna melletti Frankfurtban tartott tanítógyűlésen tett jelentés szerint, 7000 márka gyűlt össze. Az emléket Elgersburgban (Thüringia) fogják felállítani.

— **Hagyományozás.** Katona Endre h.-nánási ev. ref. lelkész végrendeletileg a következő hagyományokat tette: a debreczeni főiskolai tápintézet javára 2000 frtot; a debreczeni főiskolai tanári nyug- és gyámintézetnek 1000 frtot; a h.-nánási ref. egyháznak 2000 frtot oly czélből, hogy azon vásároljanak földbirtokot és annak jövedelmét azon népiskolai tanító élvezze, kinek legtöbb kiskoru gyermeke van; ha ilyen egyszerre több volna, évenként felváltva részesüljenek belőle.

— **A lipcei német nő-egyletnök egy aszszony 100 ezer márkát bocsátott rendelkezésére azon czélből, hogy abból az orvosi pályára lépő nőket segélyezzék. Ugyanazon egyletnek egy külföldi gyáros egy fél milliót hagyományozott egy nő-gymnasium felállítására.**

— **Nyugdíjalap.** A bécsi evang. tanítók öz. és árva nyugdíj-alapja egyike a leggazdagabb alapoknak, mert a tőkéje 125000 frt., s ehhez 30 tag tart igényt. 1887-ben az alap 5000 frttal nőtt tagsági díjakból és kamatokból. Ez idő szerint 3 gyermektelen özvegy részesül az alapból személyenként 500 frt. nyugdíjban.

— **A tanítók és a hirlapba irás.** A witteni tanítóknak rendeletben meghagyták, hogy semmiféle ujságba egyetlen sort se irjanak.

— **Egy londoni tanügyi conferenzia** constatálta, hogy a fővárosban 19—21 ezer gyermek minden oktatás nélkül nő fel.

— **A nevelés és gonosztett közötti összefüggés.** Angliában 1870-ben 1,453,531 tanuló járt az iskolába, a törvényszék ez évben 18,437 bűnöst ítelt el. 1880-ban a tanulók száma 3,155,534-re emelkedett, míg a bűnt követőké 15,643-ra apadt. 1886-ban 3,915,315 növendék látogatta az iskolát, a megbüntetettek száma pedig 13,810 volt. 1878—1887 évek alatt az elfogottak száma 20,833-ról 14,966-ra esett.

— **Iskolai betegség.** Arra a tapasztalatra jöttek, hogy az iskolás gyermekeknél száj-, torok- és bőrbetegségek fejlődtek ki azért, mert a gyermekek az iskola udvarán levő kútnál közös edényből ittak.

— **Iparostanonczok oktatása.** A genfi iparadémiá. a mely könyvvezetés, mértan, rajz, vegytan, természettanból gyakorlati oktatást ad asztalos, kőfaragó, ács, gépész, szabó, czipész és festő tanonczoknak és munkásoknak, a múlt évben 260 tanítványnak adott bizonyítványt.

— **Holloway pilula gyáros** a Windsor melletti Egham városban 600,000 font sterlinggel egy felsőbb leányiskolát alapított, mely már szépen virágzik. Ugyanő egy másik 200,000 font sterlingből álló iskola-alapot tett le.

TARTALOM: Gönczy Pálnak a kolozs megyei tanító-testülethez küldött levele. — A kolozs-kalotai ev. ref. egyházmegye határozata. *Fazakas József* — A hangjegy szerint, vagy a hallás után való énektanításnak van-e helye az elemi népiskolában? *Benedek Samu.* — Az összefüggő gondolkodás műveléséről a népiskolában. *Zajzon Dénes.* — Tárca: A halottak megégetéséről. *Dr. Bartók István.* — Egyesületi élet. — Irodalom. Könyvismertetés. *Bournáz János.* — Vegyesek.